

Nader onderzoek vleermuizen Herontwikkeling dorpsrand Haaksbergen

Eelerwoude werkt

met passie aan een mooi

en groen Nederland

Opdrachtgever:

H. W. Diepemaat B.V.
De heer L. Diepemaat
Enschedesestraat 76
7481 CT Haaksbergen

Opdrachtnemer:

Eelerwoude
[Onze vestigingen](#)
088-1471100
info@eelerwoude.nl
www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer: 200568
Datum: 07-12-2020
Projectleider: T. Fokkema
Opgesteld: R. Kroeskop
Gecontroleerd: M. van der Heide
Status: Concept
Versie: 1

© 2020 Eelerwoude

Dit rapport is enkelzijdig opgemaakt.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Huidige situatie en ontwikkeling.....	5
2.1	Huidige situatie.....	5
2.2	Voorgenomen ontwikkeling	8
3	Natuurwetgeving	9
3.1	Inleiding	9
3.2	Bescherming van soorten	9
4	Methode	10
4.1	Bureauonderzoek	10
4.2	Veldonderzoek.....	10
5	Beschermde soorten	13
5.1	Vleermuizen.....	13
5.1.1	Voorkomen en functie	13
5.1.2	Effecten en ontheffing	18
5.1.3	Te nemen maatregelen.....	19
5.2	Overige beschermde soorten	20
5.2.1	Voorkomen en functie	20
5.2.2	Effecten en ontheffing	20
6	Conclusie.....	21
6.1	Soortenbescherming	21
6.2	Uitvoerbaarheid van de plannen	21
6.3	Geldigheid onderzoek.....	21
	Bijlage 1 Wettelijk kader Natuurwetgeving	23
	Bijlage 2 Soortkaart vleermuizen	28

1 Inleiding

De initiatiefnemer is voornemens om op de locatie Enschedesestraat 76, bedrijfshallen te slopen en een tankstation te saneren. Daarnaast zal men het landbouwperceel aan de zuidkant aan de Leemdijk en Oude Enschedeseweg herontwikkelen. Totaal vormen deze twee locaties 1 plangebied. In dit plangebied zal men in totaal 40 nieuwbouwwoningen ontwikkelen.

In verband met deze plannen is reeds een toetsing aan de natuurwetgeving en natuur- uitgevoerd (Eelerwoude, 2020). Uit deze toetsing komt naar voren dat nader onderzoek naar vleermuizen noodzakelijk is. Tijdens de natuurtoets zijn diverse openingen in het pand aangetroffen die geschikt zijn als verblijfplaats voor vleermuizen.

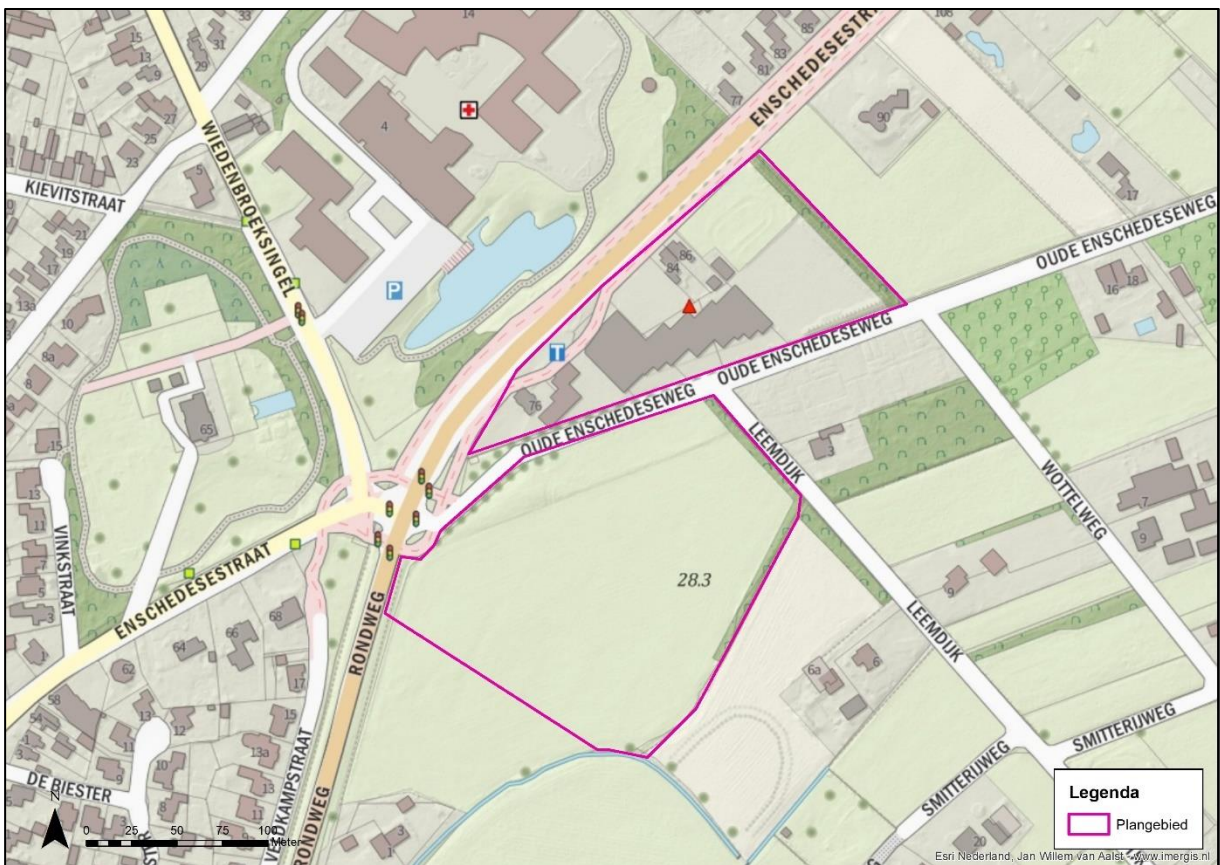
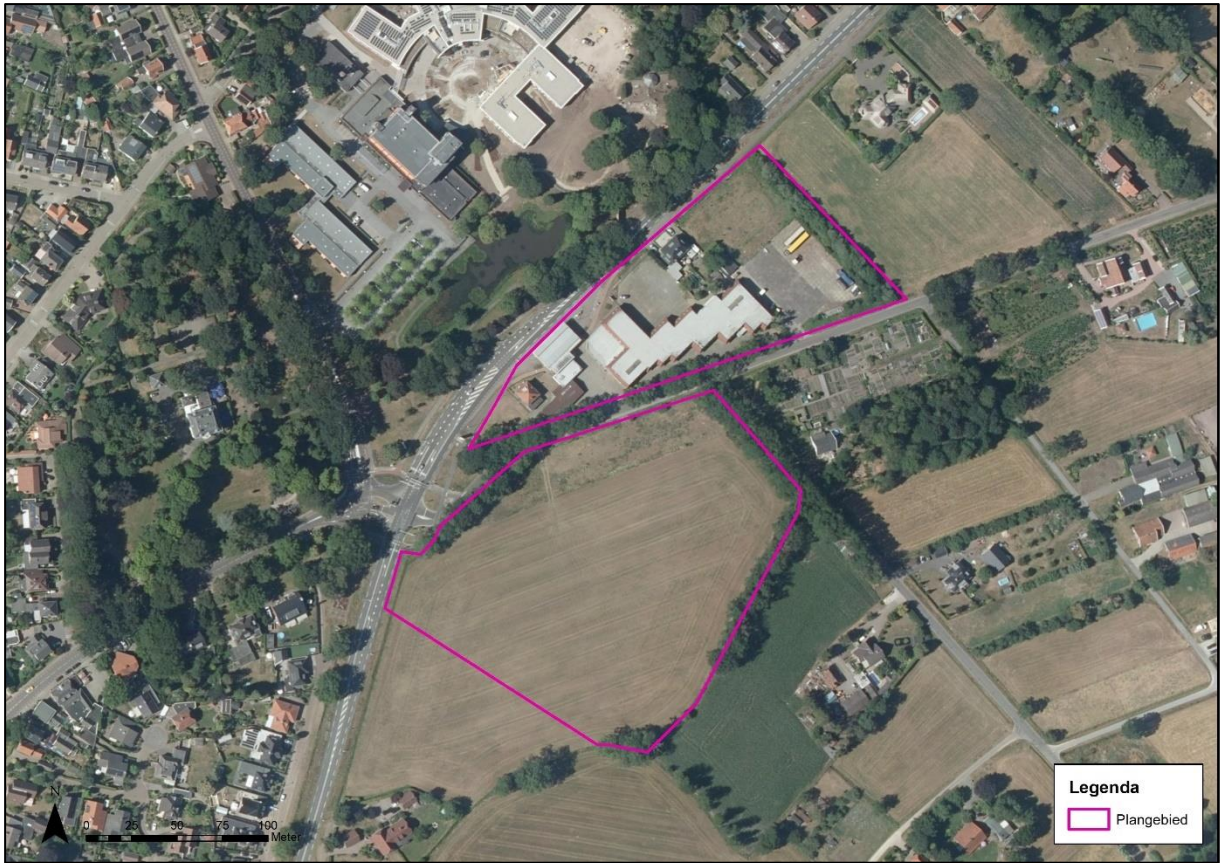
Nader, gericht vleermuisonderzoek is noodzakelijk om aan te tonen, dan wel uit te sluiten dat aanwezige bebouwing een functie hebben als verblijfplaats voor beschermde soorten. Duidelijk moet worden om welke soort(en) en aantallen het gaat en wat de eventuele functie van de gebouwen is voor deze soort(en). Uit het onderzoek komt naar voren of de voorgenomen ontwikkelingen consequenties hebben voor de eventueel aanwezige beschermde natuurwaarden in het kader van de Wet natuurbescherming en welke vervolgstappen noodzakelijk zijn. Voorliggende rapportage gaat hier verder op in.

2 Huidige situatie en ontwikkeling

2.1 Huidige situatie

Het plangebied ligt aan de dorpsrand in Haaksbergen en grenst aan de noordkant aan de Enschedesestraat en aan de zuidkant aan de Leemdijk en Oude Enschedeseweg. Binnen het plangebied (afbeelding 1) zijn bedrijfshallen aanwezig met een tankstation. De verharding en bebouwing verkeren in slechte staat en doen afbreuk aan de uitnodigende uitstraling van Haaksbergen. De bedrijfshallen dateren uit 1935 en het tankstation dateert uit 1985 (BAG viewer, 2020). De bedrijfshallen hebben momenteel een functie als opslag van diverse spullen. Het tankstation is momenteel in gebruik. Het plangebied is opgedeeld in 2 gebieden, het noordelijke deel bestaat uit de bedrijfshallen en het tankstation en het zuidelijke deel bestaat uit een agrarisch perceel met grasland. De noordzijde van dit agrarische perceel bestaat uit een braakliggend veldje (Eelerwoude, 2020).

De omgeving van Haaksbergen kenmerkt zich door het kleinschalig cultuurlandschap met diverse landschapselementen. Ten zuiden van het plangebied ligt een groot natuurgebied Buurserzand-Steenhaarplassen. Dit natuurgebied kenmerkt zich door uitgestrekte heidevelden en vennen. In de omgeving en dichtbij het plangebied zijn diverse lijnvormige elementen met bomenrijen, lanen en houtwallen aanwezig. Aan de overzijde van de Enschedesestraat, ten noordwesten van het plangebied is een vijver aanwezig genaamd Wiedenbroek vijver. Binnen het plangebied zelf ontbreken echter waterelementen zoals poelen en sloten. Het plangebied aan de zuidkant wordt voor een gedeelte omzoomd met bomenrijen. Het betreft een bomenrij met soorten als zomereik, beuk, wilg en meidoorn. Aan de oostkant van de bedrijfshallen is een grote parkeerplaats aanwezig met auto's en vrachtwagens. Deze parkeerplaats wordt aan de noordoostkant (achterzijde) begrenst met een struweelsingel van schietwilg, meidoorn, boswilg en berk. Verlichting is aanwezig rond de bedrijfshallen en het tankstation. In afbeelding 2 worden enkele foto's van het plangebied getoond. Deze foto's zijn gemaakt tijdens de natuurtoets in april 2020 (Eelerwoude, 2020).

Afbeelding 1. Ligging plangebied. Boven met topografische kaart (van Aalst, 2020), onder met luchtfoto 2018 (ESRI, 2020).

Afbeelding 3. Impressie plangebied, situatie in april 2020.

2.2 Voorgenomen ontwikkeling

De initiatiefnemer wil de locatie op een duurzame manier (natuurinclusief en hoogwaardig) herontwikkelen en hierin samen optrekken met gemeente, provincie en ketenpartners (Eelerwoude i.s.m. Rob Aben Landschapsarchitectuur, 2020). De plannen van de initiatiefnemer bieden oplossingsmogelijkheden voor diverse knelpunten op verschillende schaalniveaus en onderwerpen. De initiatiefnemer wil op de percelen nieuwe woningen realiseren. Het zal in totaal gaan om 40 klimaatbestendige, duurzame woningen (Eelerwoude, 2020).

Met de ontwikkeling van de nieuwe woningen wordt rekening gehouden met het landschap (zie ook "Herontwikkeling dorpsrand Haaksbergen" (Eelerwoude, 2020). De ontwikkeling moet op een duurzame manier aansluiten aan de kwaliteit binnen het kleinschalig cultuurlandschap. Het zuidelijke deel van het plangebied wordt aan de noordzijde in de huidige situatie begrensd met een forse groene singel. Deze singel blijft behouden en wordt in de nieuwe situatie versterkt. Hierdoor krijgt de ontwikkeling een groene afronding en wordt deze in zijn geheel ingepast. Tussen de kavels komen drie nieuwe struweelsingels met een breedte van 5 meter. De bestaande singels met bomen langs de Leemdijk en haaks op de Leemdijk liggen hier al honderden jaren en deze worden versterkt (10 meter breed) zodat ze ook in de toekomst het landschap karakter en vorm blijven geven. Op de locatie van de verdwenen esrand (zuidkant plangebied) met beplanting zal een nieuwe structuur in de vorm van een bomenrij er eveneens voor zorgen dat de ontwikkeling een groene rand krijgt en de kleinschaligheid wordt versterkt. (Eelerwoude, 2020). Eelerwoude heeft in samenwerking met Rob Aben Landschapsarchitectuur een stedenbouwkundig plan opgesteld (kenmerk 8124). Voor deze natuurtoets zijn de effecten getoetst aan de hand van de uitgangspunten en inrichtingsschetsen die in dit stedenbouwkundigplan zijn opgesteld (Eelerwoude i.s.m. Rob Aben Landschapsarchitectuur, 2020).

3 Natuurwetgeving

3.1 Inleiding

De Wet natuurbescherming bestaat uit drie onderdelen: de bescherming van soorten, de bescherming van gebieden en de bescherming van houtopstanden. De kern van het natuurbeleid wordt gevormd door het Natuurnetwerk Nederland, dat een samenhangend netwerk vormt van natuurgebieden. De provincies zijn het bevoegd gezag. Alleen in een aantal situaties, zoals bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid, is het Rijk het bevoegd gezag. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de relevante wetgeving en het natuurbeleid voor het plangebied; de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming.

3.2 Bescherming van soorten

Het uitgangspunt bij het onderdeel soortenbescherming is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde dieren of planten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan. De wet kent een drietal beschermingsregimes; beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn, beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn en beschermingsregime “andere soorten”. Daarnaast zijn landelijk van een aantal vogelsoorten de nesten jaarrond beschermd. Elk beschermingsregime heeft zijn eigen verbodsbepalingen.

Voor ieder ruimtelijk plan is het verplicht om te toetsen of deze leiden tot overtreding van de betreffende verbodsbepalingen. Wanneer er sprake is van een overtreding dient er onderzocht te worden of er een vrijstelling geldt. Indien er geen vrijstelling geldt, kan het aanvragen van een ontheffing noodzakelijk zijn. Bijlage 1 gaat verder in op het wettelijk kader bij toetsing aan de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming.

Gevolgen plangebied

De wet Natuurbescherming is een nationale wet. Indien negatieve effecten worden verwacht door activiteiten of ontwikkelingen is een toetsing aan de wet Natuurbescherming noodzakelijk. In hoofdstuk 5 wordt verder ingegaan op de aanwezigheid van beschermde soorten en welke effecten de voorgenomen ontwikkeling heeft op deze soorten.

4 Methode

De aanwezige natuurwaarden zijn in beeld gebracht op basis van een verkenning van bestaande inventarisatiegegevens en gericht onderzoek naar vleermuizen.

4.1 Bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek is gebruikgemaakt van landelijke, provinciale en indien beschikbaar regionale verspreidingsinformatie:

- de NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna) is daarnaast geraadpleegd. De NDFF heeft meer dan honderd miljoen gevalideerde waarnemingen door heel Nederland. Deze database bevat beschermde, zeldzame tot zeer zeldzame en algemeen voorkomende plant- en diersoorten in Nederland. Voor dit plangebied is een breder gebied getrokken dan het huidige plangebied en zijn er gevalideerde waarnemingen uit het gebied opgeroepen tot 10 jaar terug.
- de landelijke verspreidingsinformatie uit atlassen, die deels gedateerd is, is gebruikt om na te gaan of nabij het plangebied in het verleden beschermde soorten zijn aangetroffen. Exacte locaties of data van de waarnemingen waren daarbij veelal niet bekend. Deze gegevens hebben vaak betrekking op atlasblokken (5x5 kilometer) en kunnen daardoor betrekking hebben op waarnemingen buiten het plangebied.
- de flora- en faunadatabase van Eelerwoude is eveneens geraadpleegd. Eelerwoude heeft meerdere onderzoeken in de omgeving van Haaksbergen breed uitgevoerd. De data van deze onderzoeken zijn opgeslagen in deze database.

4.2 Veldonderzoek

Op basis van aantal veldbezoeken is het plangebied onderzocht op de aanwezigheid van verblijfplaatsen en de functionele leefomgeving van vleermuizen. De onderzoeken zijn uitgevoerd door R. Kroeskop en B. ten Dam. Betreffende personen zijn ecologische adviseur en werkzaam bij Eelerwoude (zie kader – ecologisch deskundige). In tabel 1 zijn de onderzoekdata weergegeven. Hierbij zijn tevens de onderzoekers, starttijd en weersomstandigheden genoteerd.

Kader - Ecologisch deskundige

De veldmedewerkers van Eelerwoude beschikken over een uitgebreide ervaring met de betreffende soortgroepen en voldoen aan de criteria van 'ecologisch deskundige'. Met een ecologisch deskundige wordt bedoeld een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dienen te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO- dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

Tabel 1. Type onderzoek, datum, start- en eindtijd, onderzoeker(s) en de weersomstandigheden genoteerd per veldbezoek.

Datum	Type onderzoek	Start – eindtijd	Onderzoeker	Weersomstandigheden
28-05-2020	Kraamonderzoek vleermuizen (avondronde)	Zon onder: 21:46 Starttijd: 20:45 Eindtijd: 23:45	R. Kroeskop B. ten Dam	16 °C- 12 °C, droog, heldere hemel, windkracht 2 Bft
02-06-2020	Kraamonderzoek vleermuizen (ochtendronde)	Zon op: 05:24 Starttijd: 03:20 Eindtijd: 06:00	R. Kroeskop B. ten Dam	14 °C- 15 °C, droog, heldere hemel, windkracht 1 Bft
29-06-2020	Kraamonderzoek vleermuizen (avondronde)	Zon onder: 22:04 Starttijd: 21:00 Eindtijd: 23:15	R. Kroeskop B. ten Dam	18 °C- 17 °C, droog, geheel bewolkt windkracht 4 Bft
27-08-2020	Baltsonderzoek vleermuizen	Zon onder: 20:37 Starttijd: 21:00 Eindtijd: 23:30	R. Kroeskop B. ten Dam	17- 17 °C, droog, half bewolkt, windkracht 1 Bft
15-09-2020	Baltsonderzoek vleermuizen	Zon onder: 19:54 Starttijd: 20:30 Eindtijd: 23:30	R. Kroeskop B. ten Dam	23 °C- 18 °C, droog, heldere hemel, windkracht 1 Bft

Vleermuizen

Bij de uitvoering van het vleermuisonderzoek is gewerkt conform het ‘Protocol voor vleermuisinventarisaties’ dat in januari 2017 is geëvalueerd door deskundigen van het Netwerk Groene Bureaus, de Zoogdiervereniging en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Het protocol is daarmee aangepast naar de meest recente wetenschappelijke inzichten.

Het vleermuisonderzoek heeft zich gericht op het vaststellen van de soortensamenstelling, de aantallen, de gebruiksfunctie van het gebied en het vaststellen van verblijfplaatsen (kraamverblijven, winterverblijfplaatsen, zomerverblijven etc.), vliegroutes en foerageergebieden. Het onderzoek heeft zich vanwege de geschiktheid van het type bebouwing voor deze soorten geconcentreerd op de aanwezigheid van verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en laatvlieger. Uiteraard is tijdens de veldbezoeken ook aandacht besteed aan eventuele andere beschermde vleermuissoorten binnen het plangebied. Tijdens het vleermuisonderzoek is gebruik gemaakt van de batdetectoren Batlogger M, Petterson D240x, Petterson D100 en Echo Meter Touch Pro voor Android en Apple. Moeilijk waarneembare vleermuissoorten zijn opgenomen en geanalyseerd in de daarvoor speciaal ontwikkelde software.

Sinds dit jaar werkt Eelerwoude met nieuwe technieken om het vleermuisonderzoek tot een hoger niveau te brengen. Vooral rond de nachturen is het niet altijd goed waarneembaar waar vleermuizen zich bevinden. Eerder werden deze vleermuizen opgemerkt doormiddel van een zaklamp en met behulp van de batdetector, wat tot verstoring van vleermuizen kan leiden. Daarnaast roept dit vaak veel vragen op vanuit de buurt, waardoor de waarnemer ter plaatse veel afgeleid kan worden door vragen van bewoners. De warmtebeeldcamera Pulsar Helion XP 38 is een belangrijk hulpstuk geworden. Deze warmtebeeldcamera is in staat om warmte op te sporen.

Overige beschermde soorten

In en rond het plangebied komen mogelijk nog een aantal andere beschermde soorten voor. Voor een groot deel zal het gaan om algemeen voorkomende en vrijgestelde beschermde soorten, maar ook de aanwezigheid van een aantal beschermde (nachtactieve) soorten kan niet op voorhand worden uitgesloten. Hierbij dient gedacht te worden aan bijvoorbeeld steenmarter en de egel. Het veldwerk naar de groep van overige soorten is uitgevoerd tijdens en/of na afloop van de veldbezoeken naar vleermuizen.

5 Beschermde soorten

Dit hoofdstuk beschrijft de tijdens het veldonderzoek waargenomen soorten, al dan niet aangevuld met gegevens uit de literatuur en andere informatiebronnen. Vervolgens worden eventuele effecten beschreven als gevolg van de voorgenomen ontwikkeling.

5.1 Vleermuizen

5.1.1 Voorkomen en functie

Tijdens het vleermuisonderzoek zijn in het gebied 4 soorten vastgesteld; gewone dwergvleermuis, laatvlieger, gewone grootvleermuis en de watervleermuis. In bijlage 2 wordt de soortkaart van de vleermuizen getoond.

Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis (afbeelding 4) is in Nederland de meest algemene vleermuissoort. De soort wordt veelvuldig waargenomen in stedelijk gebied. (Kraam)kolonies zijn in Nederland vooral in gebouwen aangetroffen. Voorbeelden van verblijfplaatsen in gebouwen zijn ruimtes in spouwmuren en achter boeiboorden en gevelbetimmering. Gebouwen worden ook als winterverblijf gebruikt, waarbij (mogelijk) vergelijkbare plaatsen als in de zomer benut worden, mits deze vorstvrij zijn. Ze jagen hoofdzakelijk in gesloten tot halfopen landschap binnen een straal van 2-5 km van de verblijfplaats. Vliegroutes volgen zoveel mogelijk (donkere) lijnvormige structuren.

Afbeelding 4. Foto van een gewone dwergvleermuis in een grot in Europa. Foto: Rinze Kroeskop, 2019.

Verblijfplaatsen

Tijdens het kraam- en baltsonderzoek zijn er geen verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis aangetroffen. Wel zijn er tijdens het baltsonderzoek baltsende dieren aangetroffen rond het pand. Met behulp van de warmtebeeldcamera is gekeken of deze mannetjes (de mannetjes gewone dwergvleermuizen baltsen, zie ook kader Paarverblijfplaatsen) binding hebben met de omringende bebouwing. Deze baltsende gewone dwergvleermuizen gaven geen aanleiding tot een verblijfplaats. Verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen zijn dan ook niet in te ontwikkelen bebouwing aanwezig.

Vleermuizen baltsen (ook wel sociale roep) in het najaar binnen een territorium om vrouwtjes te vinden en mee te lokken naar hun verblijfplaats om te paren. Zij vliegen daarbij op vaste routes, waarbij ze een zeer sterke binding met een bepaald gebouw(en) en/of beplanting hebben waar zich een paar- en/of baltslocatie bevindt. Baltsende mannetjes zijn dan ook een indicatie voor de aanwezigheid van een balts- en/of paarverblijfplaats. Mogelijk overwinteren deze mannetjes ook op deze locaties, dit is sterk afhankelijk van het winterklimaat. Een locatie met een balts- en/of paarverblijfplaats kan dan ook aangemerkt worden als (vermoedelijke) winterverblijfplaats. Bij strenge vorst verhuizen ze echter vaak naar massawinterverblijfplaatsen, die niet binnen het plangebied aanwezig zijn of te verwachten door het ontbreken van geschikte gebouwen. De exacte plekken van de balts- en/of paarplekken zijn vaak niet duidelijk, aangezien ze tijdens het baltsen zelden in- of uitvliegen. Wel is de locatie op woningniveau vaak duidelijk. Soms baltsen mannetjes rondom een geheel gebouw of woningblok zonder duidelijke voorkeur voor een bepaalde woning. Binnen een territorium kunnen de mannetjes verschillende verblijfplaatsen hebben. Deze verblijfplaatsen maken onderdeel uit van een netwerk van verblijfplaatsen, gedurende het seizoen kunnen deze verblijfplaatsen sterk wisselen.

Kader -Vleermuisverblijfplaatsen

Onder de vleermuizen zijn gebouw bewonende en/of boom bewonende soorten aanwezig. Gewone dwergvleermuis en laatvlieger zijn hoofdzakelijk gebouw bewonend. Rosse vleermuis en watervleermuis zijn voornamelijk boom bewonende en gewone grootoorvleermuis, franjestaart en ruige dwergvleermuis bewonen zowel bomen als gebouwen. Voorbeelden van verblijfplaatsen in gebouwen zijn ruimtes in spouwmuren en achter boeiboorden en gevelbetimmering. Holten en spleten in bomen en ruimtes achter loszittend schors zijn voorbeelden van verblijfplaatsen in bomen.

Vanuit de verschillende functies van de verblijfplaats worden weer andere eisen gesteld aan bijvoorbeeld het klimaat, de toegankelijkheid en de expositie van het verblijf ten opzichte van de zon. Als kraamverblijfplaats worden meestal gebouwen en/of bomen uitgekozen waarbinnen een constant klimaat heerst. Bij gebouwen zijn dit voornamelijk woningen met een spouwmuur of een geïsoleerd dak. Sommige vleermuizen hebben aan een opening van 1-2 cm voldoende om naar binnen te kruipen. Bij bomen gaat het meestal om dikke, oude bomen met een dikke restwand.

Kader – Paarverblijfplaatsen

Definitie paar(verblijf)plaats in het vleermuisprotocol 2017: Een verblijfplaats of de omgeving daarvan **zie mijn opmerking hierboven**, waar ten minste een baltsend mannetje of meerdere vleermuizen overdag verblijven en paren of komen zwermen. Welk gedrag is waar te nemen, is afhankelijk van de soort. Te herkennen aan zwermgedrag en/of baltsroepen. (Zwermen bij het invliegen komt bij meer verblijfsfuncties voor.)

Een samenhang van waarnemingen kan duidelijk maken wat de waarde van een locatie is. Fanatiek roepende mannetjes zijn een belangrijke indicatie voor een paarverblijfplaats in het gebied. Maar wanneer is de roep nou een indicatie voor een paarverblijfplaats of wanneer is het gewoon een sociaal geluid? Om zeker te kunnen aangeven dat het om een baltsroep gaat voor het vaststellen van een paarverblijfplaats moet er gekeken worden naar verschillende factoren:

- aantal roepen; wanneer een vleermuis <5 roept, gaat het om een sociale roep. Wanneer de roep in lange series met regelmatige intervallen > 10 keer wordt uitgestoten gaat het om een baltsroep;
- vliegstijl; baltsactiviteiten gaan gepaard met vleugelslagen welke onderbroken worden met een glijdende vlucht;
- valse landingen; baltsende mannetjes worden vaak herhaaldelijk aanvliegend waargenomen bij bepaalde plaatsen op de muur, dit vaak in de hoeken van een gebouw of onder uitstekende delen van de wand;
- aantal uren na en voor zonsondergang en -opgang; baltsactiviteiten worden opgebouwd tot 4 uur na zonsondergang (met een piek in het 4e uur) en 4 uur voor zonsopkomst (piek op het 3e uur), om middernacht nemen de baltsactiviteiten iets af;
- tijd van het jaar; van juli tot augustus is er weinig baltsactiviteit in de eerste uren na zonsondergang, van augustus t/m oktober beginnen de baltsactiviteiten steeds vroeger op de avond;
- temperatuur en weersomstandigheden; bij hogere temperatuur in de avond zijn er meer baltsactiviteiten, bij heftige regen zijn er geen baltsactiviteiten aanwezig, andere weers- omstandigheden hebben geen invloed op de baltsactiviteiten.

Voordeel van het inventariseren tijdens de baltspiek is dat er makkelijk vastgesteld kan worden wat de territoriumgrenzen van het mannetje zijn, deze kunnen voor gewone dwergvleermuis circa 1,2 tot 10 ha groot zijn. Met deze gegevens kan de dichtheid van de paarplaatsen bepaald worden. Daarnaast is er een voordeel dat ook de aangrenzende gebieden makkelijk beoordeeld kunnen worden en of deze binnen het territorium vallen. Informatie over het territorium is belangrijk wanneer er in het plangebied een paarverblijfplaats wordt aangetroffen. Aan de hand van de informatie over de territoria in de omgeving kan aangegeven worden of er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn. Want ook in de paartijd verhuizen mannetjes regelmatig binnen hun territorium.

Foerageergebied en vliegroutes

Het plangebied wordt door de gewone dwergvleermuis gebruikt door diverse foeragerende en langsvliegende individuen. Tijdens het onderzoek werden gemiddeld 2 tot 4 gewone dwergvleermuizen waargenomen per veldbezoek. Met name rond de kraamperiode werden hier de grootste aantallen vastgesteld. De eikenlaan langs de Oude Enschedeseweg en de omringende lijnvormige groenstructuren worden door de soort gebruikt als vliegroute én foerageergebied. Ook de directe omgeving en landschap met veel groen en lijnvormige elementen vormen voor de gewone dwergvleermuis belangrijk foerageergebied. In het stedenbouwkundig plan gaat speciale aandacht uit naar het behoud van het leefgebied van de vleermuizen. Alle bestaande groenstructuren blijven behouden en zullen op diverse plekken worden versterkt. Verwacht wordt dat de nieuwe ontwikkelingen op deze locatie een positief effect zullen hebben op de aanwezige vleermuizen.

Laatvlieger

De laatvlieger (afbeelding 5) komt in Nederland vrij algemeen voor (al laat de soort wel een dalende trend zien). Laatvlieger jaagt boven open tot halfopen landschap, vooral in de beschutting van opgaande elementen zoals bosranden, heggen en lanen. Kraamkolonies komen in Nederland voor zover bekend alleen in gebouwen voor. Deze bevinden zich in de spouwmuur, achter en onder de (dak)betimmering, onder daklijsten en dakpannen of onder het lood rondom de schoorsteen. Soms worden ze ook op zolders aangetroffen. De jachtgebieden liggen in een straal van 1 tot 5 km (zelden meer) rondom de kolonie. De laatvlieger jaagt boven open tot halfopen landschap, vooral in de beschutting van opgaande elementen zoals bosranden, heggen en lanen. Vliegroutes volgen waar mogelijk lijnvormige structuren, maar laatvliegers vliegen bij gunstige weersomstandigheden ook wel grote afstanden door open gebied.

Afbeelding 5. Foto van een laatvlieger in een grot in Europa. Foto: Rinze Kroeskop, 2019.

Verblijfplaatsen

Verblijfplaatsen van de laatvlieger of aanleidingen tot een verblijfplaats zijn niet aangetroffen in de te slopen gebouwen. De dakconstructie van de bedrijfshallen zijn in potentie wel geschikt voor de soort, met name ook door de tussenruimte tussen het dak en het dakbeschot. Ondanks de geschiktheid voor de laatvlieger (dakconstructie) zijn verblijfplaatsen van de soort niet aangetroffen.

Foeragegebied en vliegroutes

Per veldbezoek werden gemiddeld 2 foeragerende laatvliegers aangetroffen. Deze laatvliegers bevinden zich met name aan de zuidkant van het plangebied, ter hoogte van de groenstructuren en het open veld. De laatvliegers jagen het liefst in de overgang van bos naar open gebied, omdat hier in de luwte van de boomkronen veel voedsel voorhanden is. Duidelijke vliegroutes van de laatvlieger zijn niet vastgesteld. Wel is duidelijk dat de laatvlieger het plangebied gebruikt om te foerageren.

Gewone grootoorvleermuis

De gewone grootoorvleermuis (afbeelding 6) is een middelgrote vleermuis met opvallend lange oren. De soort komt verspreid over heel Nederland voor, maar nergens in grote aantallen. De gewone grootoorvleermuis gebruikt zeer uiteenlopende soorten verblijfplaatsen. Ze worden in de zomer aangetroffen op zolders, achter betimmeringen, daklijsten en vensterluiken, in spouwmuren en onder dakpannen, in holten en spleten in bomen en in vogelnest- en vleermuiskasten. Ze vormen meestal groepen van 5 tot 25 dieren, in uitzonderingen tot 80 dieren. Deze gebruiken in kleine groepjes verspreid een groot aantal verblijfplaatsen naast elkaar. Ze verhuizen vaak. Als winterverblijf worden vooral ondergrondse ruimten gebruikt, zoals grotten, kalksteengroeven, oude steenfabrieken, bunkers, forten, vestingwerken, ijskelders en (kasteel) kelders. Overwinterende gewone grootoorvleermuizen zijn echter ook op zolders en in kerktorens, en een enkele keer in boomholtes gevonden. De soort is sterk gebonden aan kleinschalig landschap en bosgebieden. Gewone grootoorvleermuizen jagen in de directe omgeving van de verblijfplaats tot op een afstand van maximaal 3 km. Ze volgen hagen en houtwallen, maar vooral in bos of kleinschalig landschap vliegen ze gewoon tussen de bomen door.

Afbeelding 6. Foto van een gewone grootoorvleermuis in een grot in Europa. Foto: Rinze Kroeskop, 2019.

Verblijfplaatsen

Verblijfplaatsen van de gewone grootoorvleermuis zijn tijdens het onderzoek niet vastgesteld. De relatief donkere omgeving aan de zuidkant van het plangebied maakt het voor gewone grootoorvleermuis zeer geschikt. Ook de eiken langs de Oude Enschedesestraat zijn in potentie geschikt voor de gewone grootoorvleermuis. Ondanks de geschiktheid van het plangebied zijn verblijfplaatsen of aanwijzingen die duiden op een verblijfplaats van gewone grootoorvleermuis niet aangetroffen.

Foerageergebied en vliegroutes

Duidelijke vliegroutes van de gewone grootoorvleermuis zijn niet vastgesteld. Wel is bekend dat de gewone grootoorvleermuis regelmatig het plangebied gebruikt om te foerageren. Per veldbezoek werd hier steeds 1 foeragerend exemplaar waargenomen. In de baltsperiode is de gewone grootoorvleermuis ook één keer baltsend waargenomen. Het baltsende dier duidt op een verblijfplaats elders in de buurt. Dit kan zowel een boom als gebouw zijn. Het baltsende dier geeft aan dat de soort het gehele seizoen (actieve periode) in het plangebied aanwezig is.

Watervleermuis

De watervleermuis (afbeelding 7) komt in nagenoeg heel Nederland vrij algemeen voor. In het zomerhalfjaar gebruikt de soort bomen (holten/spleten) en soms vleermuiskasten als verblijfplaats, soms bruggen en meer zelden ook gebouwen (Dietz *et al.*, 2011). De vrouwtjes jagen in gebieden in een straal van 6-10 kilometer rond het verblijf, met een gemiddelde van 2,3 kilometer (Dietz *et al.*, 2011). Bij hun vliegroutes maken ze veel gebruik van lijnvormige waterelementen. De watervleermuis overwintert in vochtige, ondergrondse ruimtes zoals bunkers en ijskelders.

Afbeelding 7. Overwinterende watervleermuis in een oude oorlogsbunker in Polen. Foto: Rinze Kroeskop, 2018.

Verblijfplaatsen

Verblijfplaatsen van de watervleermuis zijn tijdens het onderzoek niet vastgesteld. De soort verblijft doorgaans in bomen en verblijft in de zomerperiode zelden in bebouwing. Voor zover bekend zijn potentiële overwinteringsplekken, zoals ijskelders of ondergrondse bunkers niet aanwezig van de watervleermuis.

Foerageergebied en vliegroutes

De waarnemingen van de watervleermuis liggen met name rond de Wiedenbroek vijver. In de NDFF-data van de afgelopen 10 jaar zijn er geen waarnemingen van de soort bekend (NDFF, 2020). Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat de soort hier de laatste tijd niet meer in kaart is gebracht of is onderzocht. In de jaren '90 zijn rond de Wiedenbroek vijver enkele waarnemingen gedaan van de watervleermuis (NDFF, 2020). Het is duidelijk dat de soort nog steeds in de directe omgeving aanwezig is. De waarnemingen van dit jaar zijn om die reden dan ook niet verrassend, het gebied is ook vanaf de jaren '90 tot aan nu (2020) onveranderd gebleven. Duidelijke vliegroutes van de watervleermuis zijn niet aangetroffen. Wel kan de watervleermuis het plangebied gebruiken om te foerageren.

5.1.2 Effecten en ontheffing

Alle vleermuissoorten zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming met beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn. Het opzettelijk verstoren, vangen en doden van individuen van beschermde soorten, alsmede het beschadigen of vernielen van vaste verblijfplaatsen, inclusief de functionele leefomgeving, is verboden vanuit de Wet natuurbescherming. De functionaliteit van de verblijfplaatsen van vleermuizen dient te allen tijde gegarandeerd te blijven.

Verblijfplaatsen

Ondanks de geschiktheid van de bebouwing zijn verblijfplaatsen van vleermuizen tijdens het onderzoek niet aangetroffen. Negatieve effecten op verblijfplaatsen van vleermuizen worden met de voorgenomen ontwikkelingen dan ook niet verwacht. Het toepassen van natuurinclusieve maatregelen (het aanbrengen van inbouwvoorzieningen in de nieuwe woningen) zoals ook beschreven staat in het stedenbouwkundig plan hebben een positief effect op de verblijfsmogelijkheden van de gebouwbewonende vleermuizen.

Vliegroutes

Van de gewone dwergvleermuis is het duidelijk dat de lijnvormige structuren door de soort worden gebruikt als vliegroute (zie ook kader Foerageergebied en vliegroutes). Door het behoud en het versterken van de bestaande groenstructuren worden negatieve effecten op de vliegroute van de gewone dwergvleermuis niet verwacht. Met de inrichting van het plangebied zoals beschreven staat in het stedenbouwkundig plan wordt het gebied qua vliegroutes interessanter en nemen geschikte vliegmogelijkheden voor de soort toe.

Foerageergebied

Uit het vleermuisonderzoek komt naar voren dat het plangebied en de directe omgeving wordt gebruikt door diverse vleermuissoorten om te foerageren. Het gaat hier ook om soorten die gevoelig zijn voor verstoring doormiddel van verlichting. Met name gewone grootoorvleermuis is gevoelig voor lichtverstoring. Ondanks de al aanwezige verlichting rond de bebouwing en de aangrenzende wegen komt de gewone grootoorvleermuis hier voor. De laatvlieger, gewone dwergvleermuis en de watervleermuis gebruiken ook het plangebied om te foerageren.

Ook na de geplande ontwikkelingen blijft het plangebied voor vleermuizen toegankelijk, waardoor negatieve effecten op foerageergebied zijn uit te sluiten. Het verwijderen van enkele struiken of beschoeiing is toegestaan. Het verwijderen van de struiken of beschoeiing is van dusdanig kleine omvang, dat dit niet leidt tot negatieve effecten op de gunstige staat van instandhouding van de vleermuizen. Derhalve is er voldoende alternatief foerageergebied in de omgeving voorhanden. Het verwijderen van enkele struiken of beschoeiing is echter ook tijdelijk, na de ontwikkelingen zal het groen weer terugkeren in het plangebied. Het versterken van het groen en het toepassen van natuurinclusieve maatregelen die zijn beschreven in het stedenbouwkundig plan hebben mogelijk een positief effect op de vleermuizen. In deze effectenbeoordeling gaan we er van uit dat de verlichting binnen het plangebied niet zal toenemen ten opzichte van de huidige situatie. Mocht men toch op enkele plaatsen verlichting toe willen passen, dan dient men rekening te houden met verlichting (zie ook kader Verlichting).

Kader - Foerageergebieden en vliegroutes

Foerageergebieden en vliegroutes van vleermuizen zijn beschermd indien bij het verdwijnen ook een verblijfplaats ongeschikt wordt. Bijvoorbeeld door het onderbreken van een vliegroute wordt een foerageergebied onbereikbaar, waardoor de vleermuizen onvoldoende voedsel kunnen vinden. Bij het verdwijnen van foerageergebieden of vliegroutes wordt derhalve onderzocht of er voldoende bereikbare alternatieven zijn.

Vleermuizen maken gebruik van lijnvormige landschapselementen zoals bomenrijen en singels om zich langs te verplaatsen. Een aaneengesloten kronendak heeft hierbij de voorkeur. Van vleermuizen is bekend dat onderbrekingen in de lijnstructuur maximaal 100 tot 200 meter mogen bedragen (kleinere en langzaam vliegende soorten 50 meter). Wanneer de onderbrekingen groter zijn dan deze afstand kunnen sommige soorten deze afstand niet overbruggen en zullen ze uitwijken naar alternatieve vliegroutes en foerageergebieden.

5.1.3 Te nemen maatregelen

Om negatieve effecten op het foerageergebied zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken is het van belang dat men rekening houdt met verlichting. Daarnaast dienen de werkzaamheden uitsluitend overdag uitgevoerd te worden. In de nachtperiode is het van belang dat ook eventuele bouwverlichting niet constant blijft branden.

Conclusie: om overtreding van de Wet natuurbescherming te voorkomen dient men werkzaamheden uitsluitend overdag uit te voeren. Daarnaast dient men eventuele bouwverlichting niet constant te laten branden.

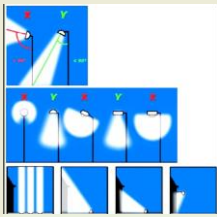
Kader- Verlichting

Een aantal nachtactieve dieren, zoals vleermuizen, uilen en marters, zijn gevoelig voor verlichting. Er zijn soorten die kunstlicht zoveel mogelijk vermijden, zoals de watervleermuis, en er zijn soorten die (in beperkte mate) rond lantaarnpalen jagen, zoals de rosse vleermuis. Bij het plaatsen van verlichting bij in- en/of uitvliegopeningen, vliegroutes en foerageergebieden kunnen barrières ontstaan waardoor de vleermuizen van de verblijfplaatsen, vliegroute en/of foerageergebied afzien.

Op dit moment is binnen en rondom het plangebied verlichting aanwezig. De verlichting beperkt zicht tot de straatlantaarns en in de nieuwe situatie zal de verlichting mogelijk toenemen. Verwacht wordt dat met de toename van verlichting rondom de te ontwikkelen locaties geen negatief effect zal optreden op de aanwezige soorten. De te verwachte soorten gelden namelijk niet als bijzonder gevoelig voor verstoring door verlichting. Er dient wel te allen tijde rekening gehouden te worden met verlichting, door verlichting tot een minimum te beperken en directe verlichting van de omgeving en onverlichte gebiedsdelen te voorkomen. Om lichthinder te voorkomen en het gebied aantrekkelijk te maken voor vleermuizen kunnen verschillende maatregelen getroffen worden:

- verlichting alleen plaatsen waar het echt nodig is;
- verlichting alleen aan op het moment wanneer het nodig is (dynamische verlichting)
- verlaag de hoogtes van de lichtmasten zodat boomkronen onverlicht blijven;
- beperk verstrooiing van het licht tot een minimum door gebruik van aangepaste armatuur;
- geen verlichting plaatsen bij in- en/of uitvliegopeningen en vliegroutes.

Hieronder staan enkele voorbeelden om lichtverstrooiing te voorkomen.

5.2 Overige beschermde soorten

5.2.1 Voorkomen en functie

Tijdens het veldonderzoek is ook gelet op de aanwezigheid van andere (niet-vrijgestelde) beschermde soorten. Deze beschermde diersoorten (o.a. steenmarter en egel) zijn niet waargenomen. Een steenmarter of de egel kan gebruik maken van het plangebied om te foerageren. Echter zijn verblijfplaatsen van deze soorten ook niet aangetroffen. Overigens moet wel vermeld worden dat verblijfplaatsen van egels bijzonder moeilijk zijn vast te stellen. Gezien het veelal harde oppervlak (bestrating) en de aangrenzende wegen die momenteel een behoorlijke barrière vormen is het niet aannemelijk dat de soorten het plangebied gebruiken als zijnde essentieel leefgebied.

5.2.2 Effecten en ontheffing

Negatieve effecten zijn niet te verwachten op de groep overige beschermde soorten. Vaste rust- en verblijfplaatsen van deze beschermde soorten, zoals steenmarter of de egel, ontbreken. Het plangebied maakt mogelijk onderdeel uit van het leefgebied van de steenmarter en egel, maar ook van deze soorten zijn geen vaste rust- en verblijfplaatsen waargenomen. Ook na de ontwikkelingen blijft het plangebied voor de soorten steenmarter en egel beschikbaar. Het versterken van het groen en het toepassen van natuurinclusieve maatregelen die zijn beschreven in het stedenbouwkundig plan hebben mogelijk een positief effect op de steenmarter en de egel. Daarbij is het wel van belang dat deze soorten voldoende voedsel en dekkingmogelijkheden tot hun beschikking hebben.

Conclusie: negatieve effecten op overige beschermde soorten zijn niet te verwachten. Het aanvragen van een ontheffing is voor overige beschermde soorten niet noodzakelijk.

6 Conclusie

Op basis van het vleermuisonderzoek worden de onderstaande conclusies getrokken.

6.1 Soortenbescherming

Uit het flora- en faunaonderzoek is naar voren gekomen dat het plangebied onderdeel uitmaakt van het leefgebied van de beschermde vleermuissoorten gewone dwergvleermuis, laatvlieger, gewone grootoorvleermuis en de watervleermuis. Als gevolg van de geplande werkzaamheden worden geen negatieve effecten verwacht op de vliegroutes of foerageergebied van vleermuizen. Mits men rekening houdt met verlichting vindt er geen overtreding van de Wet natuurbescherming plaats. Met de voorgenomen werkzaamheden wordt dan ook niet verwacht dat de gunstige staat van genoemde soorten in het geding komt. Het aanvragen van een ontheffing voor de vleermuizen is niet noodzakelijk.

6.2 Uitvoerbaarheid van de plannen

Mits rekening gehouden wordt met de voorgenoemde maatregelen en werkwijze is geen overtreding van de natuurwetten, onderdeel soortenbescherming, aan de orde. Vanuit de eisen van de natuurbescherming is het plan derhalve uitvoerbaar.

6.3 Geldigheid onderzoek

Dit onderzoek is uitgevoerd conform de landelijk geldende richtlijnen. Het bevoegde gezag hanteert de volgende definitie voor de geldigheid van onderzoeken naar beschermde soorten:

“Onderzoekgegevens mogen maximaal 3 jaar oud zijn in gebieden waar weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen zijn opgetreden in de afgelopen drie jaar. In gebieden waar dit niet voor geldt, moeten de gegevens recenter zijn.”

Dit rapport gaat in op de effecten van de ontwikkeling zoals beschreven in hoofdstuk 2.2. Wijzigingen of aanpassingen in de ontwikkeling kunnen tot andere conclusies ten aanzien van de effecten op beschermde soorten leiden.

Literatuurlijst

- BAG Viewer (2020). *Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG)*. Opgehaald van Kadaster: <https://bagviewer.kadaster.nl/lvbag/bag-viewer>
- Dietz, C., Helversen, O. van, & Nill, D. (2011). *Vleermuizen: Alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika*. Utrecht, Nederland: De Fontein & Tirion Uitgevers.
- Eelerwoude. (2020). *Herontwikkeling dorpsrand Haaksbergen*. Goor: Eelerwoude.
- Eelerwoude. (2020). *Toetsing wet natuurbescherming*. Goor: Eelerwoude.
- Eelerwoude i.s.m. Rob Aben Landschapsarchitectuur. (2020). *Herontwikkeling dorpsrand Haaksbergen, Stedenbouwkundig plan*. Goor: Eelerwoude & Rob Aben Landschapsarchitectuur.
- ESRI Nederland (2020, december 1). *ESRI*.
- Ministerie van Economische Zaken (2016). *Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen*. Ministerie van Economische Zaken, versie 1.3.
- NDFF (2020, december 1). *Nationale Databank Flora en Fauna*. Opgehaald van NDFF- ecogrid: <https://ndff-ecogrid.nl/>
- van Aalst, J. (2020, maart 24). *Imeris*. Opgehaald van www.imeris.nl
- Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, *Zoogdiervereniging en Gegevensautoriteit Natuur (2017)*. Vleermuisprotocol 2017.

Foto's: Rinze Kroeskop, Eelerwoude

Bijlage 1 Wettelijk kader Natuurwetgeving

Bescherming van soorten

Zorgplicht

De Wet natuurbescherming erkent de intrinsieke waarde van in het wild levende planten- en diersoorten, of de soort nu beschermd is of niet (= zorgplicht). Deze zorgplicht houdt in dat eenieder voldoende zorg in acht moet nemen voor de in het wilde levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. Overtreding van de zorgplicht is niet strafbaar gesteld, maar kan door toepassing van bestuursdwang wel worden gehandhaafd.

Beschermingsregimes

Op het onderdeel soortbescherming deelt de Wet natuurbescherming soorten in drie beschermingsregimes in:

1. Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn
Alle vogels cf. artikel Vogelrichtlijn
2. Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn
Soorten uit Bijlage IV Habitatrichtlijn, Bijlage I en II van het Verdrag van Bern en Bijlage II van het Verdrag van Bonn. In de bijlagen van de Verdragen van Bern en Bonn worden ook vogels genoemd ¹.
3. Beschermingsregime “andere soorten”
Soorten die uit nationaal oogpunt bescherming behoeven.

Elk van deze beschermingsregimes heeft zijn eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of ontheffing van de verboden.

Verbodsbepalingen

De Wet natuurbescherming gaat uit van het ‘nee, tenzij-principe’. In de wet worden ten aanzien van de beschermde soorten een aantal verbodsbepalingen genoemd (figuur 1). De verbodsbepalingen zijn gekoppeld aan het beschermingsregime van de soort (resp. Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn of de groep ‘Overige soorten’). Dat betekent dat deze verbodsbepalingen niet overtreden mogen worden, tenzij voor de soort(en):

- een vrijstelling geldt;
- er gewerkt wordt met een goedgekeurde Gedragscode (feitelijk een collectieve ontheffing);
- een ontheffing is verkregen.

¹ De brochure ‘Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen’, versie 1.3. Ministerie van EZ, december 2016 impliceert dat de bescherming uit de Vogelrichtlijn prevaleert boven de bescherming van vogels uit de verdragen van Bonn en Bern ¹

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1 Wn	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2 Wn	Beschermingsregime andere soorten § 3.3 Wn
Art 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	Art 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	Art 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen	Art 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen
Art 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	Art 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen	Niet van toepassing
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen

Figuur 1: Overzicht verbodsbepalingen Wet Natuurbescherming (bron: brochure 'Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen', versie 1.3. Ministerie van EZ, december 2016).

Om af te mogen wijken van de verbodsbepalingen (en deze toch te mogen overtreden) via een ontheffing of een vrijstelling moet aan drie criteria worden voldaan:

1. er is geen andere bevredigende oplossing voor de handeling (=alternatievenafweging);
2. de afwijking is gebaseerd op een in de wet genoemd belang (b.v. openbare veiligheid of volksgezondheid);
3. de ingreep of handeling mag geen afbreuk doen aan en/of verslechtering betekenen voor de staat van instandhouding van de soort.

Als aan (alle) drie deze vereisten voldaan is, kan een ontheffing worden verleend. Voor een aantal handelingen zijn bovendien vrijstellingen mogelijk in de vorm van een provinciale verordening of een (goedgekeurde) gedragscode.

Voorgaand figuur geeft een overzicht van de verbodsbepalingen per beschermingsregime. De verbodsbepalingen voor de groep van overige, 'nationale' soorten zijn geïnspireerd op de Habitatrichtlijn en op een aantal punten versoepeld. Zo is het opzettelijk verstoren van beschermde soorten (en hun verblijfplaatsen) uit deze groep van overige soorten niet langer verboden. Wel is het nog steeds verboden om vaste verblijfplaatsen van dieren onder dit beschermingsregime opzettelijk te beschadigen of te vernieren.

Voor vogels geldt dat verstoren niet verboden is als de verstoring maar niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de soort (*artikel 3.1, lid 4 en lid 5*). Het beschadigen van in gebruik zijnde vogelnesten tijdens het broedseizoen blijft verboden, maar het verstoren dus niet meer, tenzij er sprake is van een wezenlijke invloed op de staat van instandhouding van de specifieke soort(en). Het is aan de initiatiefnemer om zich op de hoogte te (laten) stellen, en waar nodig aan te tonen, dat de op zich versturende activiteit geen bedreiging vormt voor de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort.

Tot slot geldt het opzettelijk doden of vangen en het verbod om vaste verblijfplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te vernielen of beschadigen, niet voor bosmuis, huisspitsmuis of veldmuis in of op gebouwen of de daarbij behorende erven of roerende zaken (*artikel 3.10 lid 3*). Zie kader – Opzettelijkheid.

Kader - Opzettelijkheid

In de Wet natuurbescherming is bij meer verbodsbepalingen dan onder de Flora en faunawet het opzetvereiste toegevoegd, in lijn met de artikelen van de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. In de Flora en faunawet was alleen sprake van het opzetvereiste bij verontrusting (*artikel 10*). Hierdoor was de Flora en faunawet strenger dan de verbodsbepalingen van de Habitatrichtlijn. Niet-opzettelijke handelingen waarbij de verbodsbepalingen overtreden worden, zijn nu niet langer verboden. Daar is van belang dat het Europees Hof van Justitie in zijn jurisprudentie heeft bepaald dat onder opzet ook voorwaardelijke opzet moet worden begrepen: *“Daarvan is sprake als iemand een handeling verricht en daarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat zijn gedragingen schadelijke gevolgen hebben voor een dier of plant....”*.

Andere bevredigende oplossing(en)

De initiatiefnemer moet aantonen en beargumenteren dat er geen andere bevredigende oplossingen zijn waardoor overtreding van de verbodsbepaling(en) kan worden voorkomen, bijvoorbeeld door planaanpassing of het aanpassen van de uitvoeringsperiode. Het is aan het bevoegd gezag (doorgaans dus de provincie) om de alternatieve oplossingen te beoordelen en hierover te besluiten. De onderbouwing moet gebaseerd zijn op objectieve en controleerbare gegevens.

Belangen

Voor de soorten die beschermd zijn onder de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn kan alleen ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de in deze richtlijnen genoemde belangen. Voor de groep van overige, nationaal beschermde soorten wordt uitgegaan van de in de Habitatrichtlijn genoemde belangen, plus een aantal aanvullende belangen. In het kader - Wettelijk Belang wordt een overzicht gegeven van deze belangen.

Staat van instandhouding van de soort

Tot slot moeten de effecten van de voorgenomen handeling(en) worden beoordeeld aan de staat van instandhouding (Svl) van de soort. De Svl varieert per soort en per handeling, en is niet vastgelegd in de wet. Een handeling op een zeldzame beschermde soort zal eerder leiden tot een negatief effect op de Svl dan bij een algemene soort. Belangrijk is ook de trend (aantalsontwikkeling) en de ruimtelijke verspreiding van de soort. Bij de beoordeling moet rekening worden gehouden met cumulatieve (versterkende) effecten, bijvoorbeeld door andere handelingen of ontwikkelingen in de omgeving en met reeds verleende ontheffingen voor dezelfde populaties van deze soort(en). Bij de beoordeling mogen compenserende en mitigerende (verzachtende) maatregelen worden betrokken. Het ecologische toetsingscriterium verschilt per beschermingsregime (Zie kader – Staat van instandhouding). Om te beoordelen of aan deze criteria wordt voldaan, moeten inzicht worden gegeven in:

1. De Svl (van de populatie) van de soort (in zijn natuurlijke verspreidingsgebied).
2. Het effect van de handeling of ontwikkeling op de soort.

Kader - Staat van instandhouding

- **Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn:** “De maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de betreffende soort”.
- **Beschermingsregime soort Habitatrichtlijn:** “Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan”.
- **Beschermingsregime Overige soorten:** “Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan”.

Voorkomen van overtreding verbodsbepalingen

In sommige situaties kunnen maatregelen worden getroffen waardoor negatieve effecten en overtreding van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming kunnen worden voorkomen. Bijvoorbeeld door de kap van bomen met broedende vogels uit te stellen tot na de broedtijd. Al kan de boom ook een nest bevatten van een vogelsoort waarbij het nest jaarrond beschermd is, waardoor overtreding niet kan worden voorkomen. Het plannen van werkzaamheden buiten de kwetsbare periode(n) van beschermde soorten is een veel toegepaste maatregel. Andere mogelijkheden om overtreding te voorkomen zijn wellicht het aanpassen van de werkvolgorde, gebruik te maken van andere apparatuur of de werkzaamheden te faseren in ruimte en tijd (zoals in het voorbeeld).

Vrijstellingen

Onder de Wet natuurbescherming is niet altijd een ontheffing nodig bij handelingen die leiden tot overtreding van de verbodsbepalingen in de wet. Dit zijn bijvoorbeeld de provinciale vrijstellingen en de gedragscodes. Ook kan er sprake zijn van een vrijstelling als de handeling is opgenomen in een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of programma in het kader van een programmatische aanpak. Tot slot kan het Rijk voor handelingen en activiteiten waarvoor zij bevoegd gezag is een vrijstelling geven in de vorm van een Ministeriele Regeling. Vrijstellingen kunnen alleen gelden voor de verbodsbepalingen en de voorwaarden zoals genoemd bij de verschillende beschermingsregimes.

Provinciale verordening

Provinciale Staten kunnen vrijstelling van de verbodsbepalingen verlenen. Zo zijn met een provinciale verordening een aantal vooral algemeen voorkomende en beschermde zoogdieren als egel en rosse woelmuis vrijgesteld van de ontheffingsplicht. Door deze mogelijkheid ontstaan echter wel verschillen in de bescherming van soorten tussen de verschillende provincies.

Programmatische aanpak

De Wet natuurbescherming biedt de mogelijkheid om een programmatische aanpak toe te passen. Een dergelijk programma kan zowel door het Rijk als door provincies worden opgesteld. Onder de Flora en faunawet is reeds ervaring opgedaan onder de ‘Generieke’ of ‘Gebiedsgerichte aanpak’. Tevens is voor een aantal grootschalige ontwikkelingen en plangebied een Generieke ontheffing verleend zoals voor de gemeente Tilburg, het Havengebied Rotterdam en Vliegveld Twente. Het biedt de mogelijkheid om door middel van een actieve leefgebiedenbenadering te streven naar een betere verbinding tussen economie en ecologie.

Beheerplan Natura 2000-gebied

Tot slot zijn handelingen die onderdeel uitmaken van een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of een programmatische aanpak (zoals stikstof) vrijgesteld, mits de handelingen zijn getoetst aan de criteria voor afwijking van de soortenbeschermingsregimes.

Kader - Wettelijk Belang

Voor vogels beschermd onder de Vogelrichtlijn kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
- in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
- ter bescherming van flora en fauna;
- voor onderzoek en onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt;
- om het vangen, onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan.

Voor soorten beschermd onder de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern of het Verdrag van Bonn kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- in het belang van de bescherming van wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen eigendom;
- in het belang van volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
- voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van kunstmatige vermeerdering van planten, of
- om onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen, onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben.

Voor andere 'nationaal' beschermde soorten kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

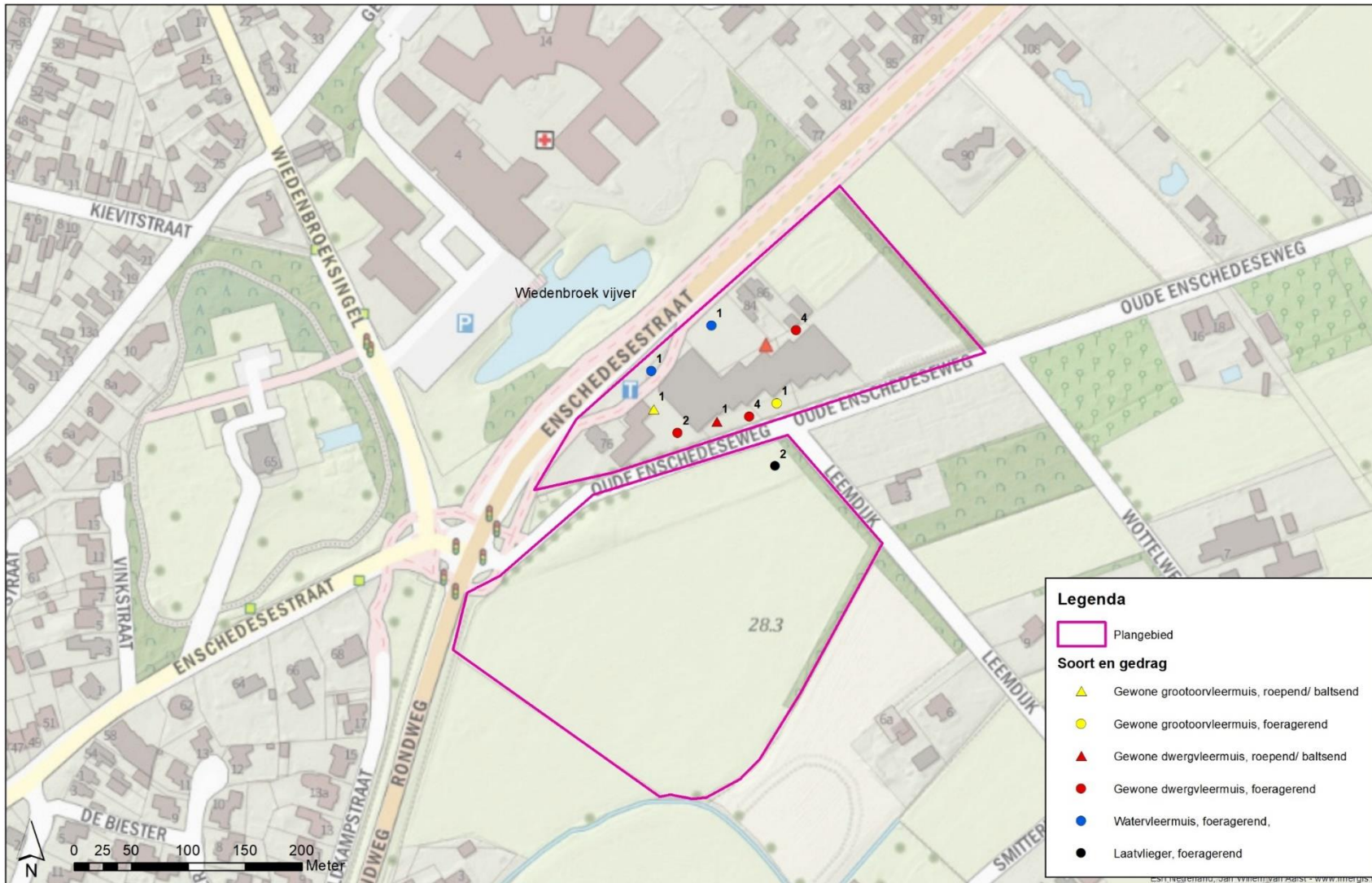
- de belangen die gelden voor soorten van de Habitatrichtlijn zoals hierboven genoemd;
- in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
- ter voorkoming van schade en overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes of begraafplaatsen;
- ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omliggende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
- ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud van landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied;
- in het algemeen belang van de betreffende soort.

Bijlage 2 Soortkaart vleermuizen

Herontwikkeling dorpsrand Haaksbergen

Vleermuizen, 2020

Ecoloog: Rinze Kroeskop Projectnummer: 200568 Datum: 1-12-2020

Eelerwoude

www.eelerwoude.nl